

Najczęściej zadawane pytania

Źródło: www.logopeda.org.pl

1. Czy wady mowy można leczyć w każdym wieku?

Prawidłowa artykulacja uzależniona jest od wielu czynników, głównie odpowiedniej sprawności motorycznej (głównie warg i języka), właściwej percepcji słuchowej, prawidłowej budowy anatomicznej, odpowiedniej regulacji procesów nerwowych i biochemicznych w mózgu. Na każdym etapie rozwoju może dojść do uszkodzeń któregoś z elementów tej precyzyjnej „układanki”, jaką jest nasza wymowa. A więc wady wymowy występują nie tylko u dzieci, ale nie rzadko są one udziałem ludzi dorosłych. W gabinetach logopedycznych naszymi pacjentami są gimnazjaliści, uczniowie ponadgimnazjalni, studenci, osoby pracujące. Niejednokrotnie zaburzenia wymowy diagnozowane u tych pacjentów, to zaniedbania z okresu wczesnego dzieciństwa czy okresu edukacji wczesnoszkolnej. Osoby te mają świadomość swoich niedoskonałości w sferze artykulacji. Często ich decyzja o podjęciu zainspirowana jest przez środowisko rówieśnicze, znajomych, rodzinę, a czasem wynika z wymogów wykonywanej pracy zawodowej (np.: nauczyciele, prawnicy, dziennikarze, politycy). Ćwiczenia, proponowane przez logopedę, mogą zdecydowanie poprawić wymowę, co ogólnie korzystnie wpływa na funkcjonowanie pacjenta w każdej sytuacji komunikacyjnej. Wynika z tego, że nie korygowane zaburzenia mowy, stwierdzone u małych dzieci, mogą odbić się szerokim echem w przyszłości i rzutować na karierę zawodową, relacje z innymi ludźmi. Jest to jeszcze jeden argument na to, aby wszelkie dostrzegane nieprawidłowości w procesie nabywania mowy u naszych dzieci były konsultowane z logopedami.

2. Czy z wady wymowy można wyrosnąć?

To pytanie zadają rodzice, szukający potwierdzenia takiej opinii wydawanej niejednokrotnie przez innych specjalistów, ale nie logopedów. W wielu wypadkach jest to uśpienie czujności rodziców, podczas gdy ich obawy są często uzasadnione. Istnieją pewne opóźnienia, które pod wpływem stymulacji rodziców czy przedszkola normują się samoistnie. Jednak powszechne jest zjawisko, że do gabinetów logopedycznych dzieci zgłaszane są zbyt późno. Aby określić stan mowy dziecka, należy dysponować wiedzą o poszczególnych okresach jej rozwoju. Na tej podstawie dopiero można stwierdzić, co jest charakterystyczne dla danego rozwoju, a co jest sygnałem do pojęcia radykalniejszych kroków. Taką właśnie wiedzą dysponują logopedzi.

3. Czy wymiana uzębienia mlecznego może mieć wpływ na opóźnienia w wymowie dziecka?

Zasadniczo okres wypadania ząbków mlecznych, przypadający zwykle na szósty rok życia, nie ma istotnego wpływu na jakość realizowanych głosek, o ile przebieg rozwoju wymowy jest prawidłowy. Czasem głoski: s,z,c,dz,sz,ż,cz,dż mogą brzmieć mniej „czysto”, ponieważ zmieniają się warunki anatomiczne w jamie ustnej, ale jest to okres przejściowy, a zjawisko to określane jest mianem seplenienia funkcjonalnego. Natomiast etap ten może sprzyjać deformacjom głosek. Znaczy to, że jeśli dziecko wymawiało jakąkolwiek głoskę np. wsuwając język między ząbki, czyli nieprawidłowo, w tym okresie język będzie widoczny na zewnątrz jamy ustnej jeszcze bardziej. Jest to zjawisko niekorzystne. Według norm artykulacyjnych żadna głoska języka polskiego nie jest realizowana z językiem między zębami, bądź z

językiem w pozycji bocznej. Jeżeli takie zjawisko zaobserwujemy u naszej pociechy, bezwzględnie należy skontaktować się z logopedą, który zaordynuje odpowiednie ćwiczenia oraz, co ważne, określi przyczynę tego zjawiska.

4. Czy rozwój mowy dziewczynek i chłopców ma różny przebieg?

W literaturze przedmiotu podkreśla się różnorodność i indywidualność osobniczą w rozwoju mowy, uwarunkowaną czynnikami genetycznymi, intelektualnymi, zdrowotnymi, a także środowiskiem, w jakim wzrasta dziecko. Różnice te dotyczą także płci. Obiegowa opinia głosi, że rozwój mowy u dziewczynek przebiega szybciej. W literaturze można doszukać się potwierdzenia takiego stanowiska. Dotyczy to nie tylko takich aspektów mowy, jak artykulacja, ale również nabywania podstaw systemu językowego. W grupie dzieci 3-4-letnich z opóźnionym rozwojem mowy proporcja chłopców do dziewczynek wynosi 3:1. (Zaleski, 1992). Uzasadnienia upatrywać należy w specyficznie wolniejszym, uwarunkowanym hormonalnie, rozwoju struktur mózgowych ważnych dla mowy u chłopców. (Krasowicz – Kupis, 2001). Nie są to jednak różnice bardzo duże i nie mogą usprawiedliwiać każdego opóźnienia mowy, występującego u dzieci płci męskiej. W badaniach nad kompetencją fonologiczną, rozumianą jako „zdolność poznawczą do odzwierciedlania i manipulowania dźwiękami mowy” autorka badań nie potwierdziła występowania istotnych różnic pomiędzy dziewczynkami i chłopcami, pomimo tak sformułowanej hipotezy badawczej. (Lipowska, 2001). Statystycznie częściej zaburzenia mowy występują u chłopców. Dotyczy to np. jąkania, które pojawia się z większą częstotliwością nie tylko w wieku dziecięcym, ale również w późniejszych okresach życia.

5. Kiedy dziecko powinno wymawiać głoski sz, ż, cz, dż?

Głoski te, wchodzące w skład szeregu przednio językowo – dźwiękowego, należą do najtrudniejszych głosek języka polskiego, ponieważ wymagają dużej sprawności całego aparatu mownego, głównie warg i języka, a także prawidłowo funkcjonującego słuchu. Zgodnie z artykulacyjnymi normami rozwojowymi, głoski te pojawiają się w wieku pięciu lat, czasem nawet wcześniej. Jednakże u wielu dzieci sześcioletnich i siedmioletnich brak jest jeszcze prawidłowej realizacji tych głosek. U podłoża takiego stanu wymowy leży często niższa sprawność języka, który ma problemy z pionowym ruchem w części przedniej. Należy pamiętać, że dwie ważne funkcje fizjologiczne języka: połykanie i pozycja spoczynkowa odbywają się właśnie za pomocą pionowego podnoszenia języka do wałka dźwiękowego, więc dzieci oddychające ustami czy nieprawidłowo połykające często mają trudności z wymową tych głosek. Bywa jednak, że przyczyny są znacznie bardziej skomplikowane. Jeżeli więc dziecko, będące w klasie zerowej, nie wymawia głosek sz, ż, cz, dż, należy zgłosić się do logopedy, który określi przyczynę opóźnienia i podejmie terapię logopedyczną.

6. Dlaczego głoska "r" jest trudna do wymówienia?

Zespół ruchów artykulacyjnych, charakteryzujących tę głoskę, jest złożony ze względu na konieczność powstania wibracji koniuszka języka i odpowiedniego tempa tego ruchu. Aby sprostać takim wymaganiom, język musi wykazać się precyzją i elastycznością, co u jednych dzieci obserwujemy w wieku 3 – 5 lat, a u innych taki poziom sprawności jest możliwy po wspomaganie odpowiednimi ćwiczeniami. U większości dzieci głoska „r” pojawia się około 3 – 5 roku życia. Początkowo jej zastępstwem jest głoska „j” (np. rak - jak), potem głoska „l” (rak – lak), aby osiągnąć swą doskonałość w postaci prawidłowej wymowy „r” (rak – rak). Pojawiają się w wymowie dzieci także inne sposoby radzenia sobie z tą głoską, które polegają na jej opuszczaniu, bądź zamianie na inne, np.: ł (rak – łak). Oprócz normalnego

schematu rozwoju tej głoski, czyli j – l – r, pojawiać mogą się inne nieprawidłowe artykulacje, czyli deformacje. Są to przykładowo takie sytuacje, kiedy pacjent wymawia głoskę „r” z drgającym językiem między zębami, z językiem w pozycji bocznej, drgania obejmują wargi, bądź jest to, popularnie nazwane, r – francuskie. „R” to głoska, która daje, niestety, największe możliwości zniekształceń z całego zestawu głosek polskich. Jeżeli nie ma przeszkód anatomicznych, (np. skrócenie wędzidełka), to najczęściej skutek przynosi usprawnienie pracy języka, a zwłaszcza „gimnastyka” jego czubka. Trzeba pamiętać jednak o tym, że długo utrzymujące się zastępstwa głoski „r” są trudniejsze do korekcji. Warto zatem zasięgnąć porady logopedy, aby ocenił on perspektywy pojawienia się prawidłowej wymowy tej „kapryśnej” głoski.

7. Jaki wpływ na naukę czytania i pisania mają zaburzenia mowy?

W procesie nabywania czynności czytania i pisania istotną rolę odgrywa ogólny stan rozwoju mowy dziecka. Nie może być inaczej, skoro czytanie, pisanie i mówienie są formami porozumiewania słownego. Prawidłowa artykulacja (wymowa) głosek, ich słuchowe wyodrębnianie z całości, identyfikacja i różnicowanie (słuch fonemowy) są podstawą do kształtowania się syntezy i analizy słuchowej, dwóch bardzo ważnych procesów, niezbędnych do nabywania czytania i pisania. Wszelkie zakłócenia w sferze percepcji słuchowej, o której była mowa wyżej, są zjawiskiem niepokojącym i wymagają stosownych ćwiczeń korekcyjnych. Równie niekorzystne zjawiska to liczne agramatyzmy, trudności w wypowiedziach ustnych, ubogi zasób słownictwa, problemy z zapamiętywaniem słów, wierszyków. Zaburzenia mowy, występujące we wczesnym dzieciństwie są jednym z częstych wyznaczników specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu, czyli trudności o charakterze dyslektycznym.

8. Czy wada mowy może być przeciwwskazaniem do podjęcia nauki w klasie I?

Odpowiedź na to pytanie ściśle wiąże się z pytaniem poprzednim. Naukę w klasie I szkoły podstawowej może podjąć dziecko, osiągające dojrzałość szkolną, czyli takie, które sprosta wymaganiom szkoły. Dojrzałość szkolna to odpowiedni poziom rozwoju fizycznego, społecznego i psychicznego, który zapewnia z jednej strony przyswajanie wiedzy, a z drugiej funkcjonowanie dziecka w roli ucznia, umożliwia tworzenie właściwych relacji z rówieśnikami. Na tym tle właściwy rozwój mowy wiąże się ściśle z każdym wyznacznikiem dojrzałości szkolnej. Wymowa dziecka musi być zrozumiała i wyraźna. Dobra pamięć słuchowa, analiza i synteza słuchowa, czyli zdolność do rozdzielania sylab i głosek w wyrazach oraz umiejętność ich łączenia w całość, zapewnia dobre podłoże do nauki czytania i pisania. W uproszczeniu owa percepcja słuchowa, ale też sprawność narządów mowy, głównie warg i języka, decydują o jakości artykulacji. W przeciwnym razie dzieci nie wymawiają prawidłowo głosek, a jak mówią, tak i piszą. Mieści się tutaj cała gama błędów ortograficznych, popularnie nazywanych błędami słuchowymi. Dotyczą one min. utraty dźwięczności, różnicowania i – j, nieprawidłowego zapisu ą,ę, zamiany sz,ż,cz,dż na ich najczęstsze odpowiedniki w wymowie dzieci: s,z,c,dz, ale też: ś,ź,ć,dź, oraz szereg innych błędów, związanych z jednostkowymi nieprawidłowościami u konkretnych dzieci. Wady mowy uwiadcniają się także w wypowiedziach słownych poprzez trudności w budowaniu prawidłowych zdań, myleniu wyrazów brzmiących podobnie, popełnianiu błędów gramatycznych. Mogą się objawiać problemami w rozumieniu tekstów mówionych, czytanych i pisanych. Zaburzenia mowy są wychwytywane przez nauczyciela i zespół klasowy, dlatego też sytuacja źle mówiących dzieci jest trudna. Wpływa to niekorzystnie na ich emocjonalność, powoduje poczucie izolacji, zaniża samoocenę. Niejednokrotnie są one gorzej oceniane niż ich koledzy w klasie. Ogólnie rzecz ujmując problem jest bardzo złożony. W przypadku niewielkich wad mowy leczenie można kontynuować w klasie I, ale nawet wtedy dziecko ma więcej obowiązków niż jego

rówieśnicy. Duża część tych dzieci, będących pod opieką logopedy, zaczyna mówić prawidłowo w szybkim tempie. W przypadku poważnych opóźnień w rozwoju mowy, bądź zaburzeń, które nie rokują szybkiej poprawy, lepiej jest zdecydować o pozostawieniu dziecka ponownie w klasie 0. Da to możliwość wyrównania nieprawidłowości, nie narazi dziecko na stres i funkcjonowanie w roli gorszego ucznia już na starcie nauki szkolnej. Decyzje takie są trudne dla rodziców, ale czasem konieczne dla dobra dziecka. Nie są one podejmowane pochopnie. Zawsze towarzyszy im wnikliwe badanie logopedyczne, często poszerzone o badanie pedagogiczne i psychologiczne.

9. Co to znaczy zbyt krótkie wędzidełko?

Wędzidełko zbudowane z tkanek miękkich, pokryte błoną śluzową, widoczne jest po podniesieniu języka do górnych zębów. Nie zawsze jego budowa pozwala na wykonanie takiego ruchu. Jeśli jest zbyt krótkie, co nazywa się ankyloglosją, może stwarzać problem dla prawidłowej artykulacji wielu głosek, głównie tych, które wymagają uniesienia języka do góry, tak jak np. przy głosekach: sz,ż,cz,dż,r,l. Według ostatnich badań B. Ostapiuk (1998,2000), każda osoba, u której stwierdza się zbyt krótkie wędzidełko, wymawia nieprawidłowo co najmniej jedną z głosek. Czasem istnieje wskazanie do zabiegu podcięcia wędzidełka, ale należy poprzeć tę decyzję ćwiczeniami logopedycznymi, co jest ważną informacją dla rodziców. O wykonaniu takiego zabiegu decyduje lekarz we współpracy z logopedą.

Źródło: www.logopeda.org.pl